Dijital Communication Journal | ISSN : 2757-5780
Arrival Date : 14.07.2023| Published Date : 01.09.2023 | Vol : 6 | Issue : 11 | pp :79-85

ITRİ'DEN TÜRK RAP MÜZİĞİNE İLETİŞİM VE KÜLTÜR

COMMUNICATION AND CULTURE FROM ITRİ TO TURKISH RAP MUSIC

Dr. Nurgül ERGÜL GÜVENDİ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Pazarlama ve Reklamcılık

ÖZET

Tarihsel süreç içerisinde toplumlar tarafından oluşturulan maddi, manevi değerlerin ve yaşam biçimlerinin toplamıdır kültür. Bu değerlerin yaratılması ve sonraki nesillere aktarılması amacıyla kullanılan tüm iletişim araçları, kültürü etkileyen ve kültürden etkilenen (işteş) bir unsur olarak oldukça önemlidir. Kimi zaman mesajın yerini alacak kadar önemli olan iletişim araçları, toplumsal yapının ve kültürel değerlerin analizi açısından hayati nitelik taşır. Literatürde iletişim araçları ve kültür konulu birçok araştırma bulunmaktadır. Buna karşın popüler kültürün önemli bileşenlerinden birisi olan müzik kültürü ve bu kültürün etkilerine yönelik araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın temel motivasyonu Türk halk kültürünün değişim süreçleri ve değişim parametrelerinin müzik kültürü açısından araştırılmasıdır. Bu amaçla tıklanma-izlenme oranı en yüksek müzikal eserler, eserlerin dünya sıralamasındaki konumları, türleri, bu türleri temsil eden fenomenler ve bu fenomenlerin en çok beğenilen-tıklanan eserleri analiz edilmiştir. Araştırmada örneklemin belirlenmesinde amaçlı ölçüt örneklem, verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması, verilerin analizinde ise tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bulgularımız en çok beğenilen-tıklanan müzikal eserlerin pop-rap türlerinde olduğunu, bu ürünlerin en az yüz milyon tıklanma-beğeni aldığını, en çok tıklanan ürünün dünya sıralamasında 593. sırada yer aldığını göstermiştir. Araştırmanın popüler kültür, müzik kültürü ve toplumsal yapı ilişkilerinin değerlendirilmesinde alan yazına ve ilgili taraflara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim Çalışmaları, Türk Halk Kültürü, Müzik Kültürü, Tematik Analiz.

SUMMARY

Culture is the sum of material and spiritual values and lifestyles created by societies in the historical process. All communication tools used to create and transfer these values to the next generations are very important as a factor that affects and is influenced by culture. Communication tools, which are sometimes important enough to replace the message, are vital for the analysis of social structure and cultural values. There are many researches on communication tools and culture in the literature. On the other hand, research on music culture, which is one of the important components of popular culture and its effects, is very limited. The main motivation of this study is to investigate the change processes and change parameters of Turkish folk culture in terms of music culture. For this purpose, the musical works with the highest click-through rate, the positions of the works in the world ranking, their genres, the phenomena representing these genres and the most liked-clicked works of these phenomena were analyzed. In the research, purposeful criterion sampling was used to determine the sample, literature review, which is one of the qualitative research methods, and thematic analysis method was used in the analysis of the data. Our findings showed that the most liked-clicked musical works were in the pop-rap genres, these products received at least one hundred million clicks-likes, and the most clicked product ranked 593rd in the world. It is thought that the research will contribute to the literature and related parties in the evaluation of popular culture, music culture and social structure relations.

Keywords: Communication Studies, Turkish Folk Culture, Music Culture, Thematic Analysis.

1. GİRİŞ

Müzik, kültürün bir parçası olarak ele alındığında, insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimde önemli bir rol oynar. Müziksel iletişim, duygu, düşünce ve izlenimlerin belli güzellik anlayışına göre belli kültürel ve estetik ilişkiler vasıtasıyla paylaşım sürecidir (Uçan, 1994). Genel kültürün izleri müzik kültüründe görülebildiği gibi, müzikal kültür de genel kültürel özellikleri etkileyebilir. Müzik türleri, müzikal formları ve ritüelleri, belirli bir kültürle ilişkilendirilebilir. Örneğin, blues müziği, Afro-Amerikan kültürüyle yakından ilişkilidir ve Asya müziği, Asya kültürüyle ilişkilendirilmektedir. Bu tür müzikler, kültürel, sosyal ve dini açılardan kültürel yapıyı ifade ederler. Ayrıca müzik türleri toplumsal değişim hareketlerinin bir parçası olabilirler (Gorbman, 1999). Örneğin sivil haklar hareketi sırasında, müzik, insanların birlikte hareket etme ve sosyal adalet için mücadele etme arzusunu ifade etmek için kullanılmıştır (Leppert, ed., 1989). Müzik aynı zamanda kültürel kimlikleri vurgulama aracıdır. Kişisel kimliklerin bir parçası olabilir ve belirli bir kültüre aidiyet göstergesi olarak kullanılabilir. Örneğin, İrlanda müziği, İrlandalılar tarafından benimsenmiş ve İrlanda kültürünün bir parçası haline gelmiştir. Kültürü insan belleğinin ve davranış pratiklerinin bir sonucu, bir yaşam biçimi olarak tanımlayan Erdener'e göre belleğimizde bulunan bilgiler, dış dünyaya davranışlarımız aracılığı ile yansıtılır (Erdener, 2002). Nitekim müzik yapma, müzik dinleme eylemleri de bir davranış biçimidir. Bu bakımdan müzikal zevkleri ve edimleri oluşturan unsurlar, insanların belleğinde yer alan kültürel kodların bir sonucudur. Aktarım gelenekleri, salt sözlü veya yazılı aktarımdan ibaret değildir (Armağan, 1998). Türklerde sözlü aktarım geleneği, Orta Asya Dönemine dayandırılır. Müzik bilimcilerine göre Türkistan'ın Uygur Boyları, müzik dilini (teknik müzik yazısı) kullanan ilk topluluktur (Uçan, 2000: 92). Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden çok daha önce kendilerine has bir müzik dili oluşturdukları ve sözlü kültürden yazılı müzik kültürüne geçtikleri bilinmektedir (Uçan, 2000: 92). Tüm bu bilgiler ışığında Türk kültüründe köklü bir müzik kültürünün yer aldığı açıkça görülmektedir. Konunun iletişimsel boyutu ise hem kullanılan iletişim yöntemleri hem de iletişim araçlarının etkileşim süreçleri açısından oldukça önemlidir. Ong'a göre, toplumlar, çubuklar, taş dizileri, guipu yöntemleri, kış sayma takvimleri gibi belleğe yardımcı olan çeşitli kayıt biçimleri kullanmışlardır (1991:103). Özetleyecek olursak müzik kültürü, toplumsal yapının ve kültürel özelliklerin önemli bir unsurudur.

2. POPÜLER KÜLTÜR

Avrupa'da 17. Yüzyıldan itibaren etkisini gösteren Modernizm, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olmak üzere birçok alanda köklü değişimlere neden olmuştur. Özellikle kültürel parametreler ve sanat anlayışı üzerinde ciddi değişimlere neden olan modernizm, pek çok sosyal bilimcinin kültür ve sanat üzerine yaptıkları araştırmalar ve geliştirdikleri teorilerin temelini oluşturmuştur. Bu araştırmacılardan Adorno'nun Kültür Endüstrisi üzerine çalışmaları oldukça önemlidir. Adorno açısından özellikle müzik ve müzikal yapıtlar, anlamını yitirmiş, metalaşmış ve bu durumun sonucunda müzikal eserler popüler kültürün, piyasanın koşullarına göre şekillendirilen bir tüketim aracı haline gelmiştir (Adorno, 2003; 2011). Nitekim 16. Yüzyılda halk tarafından kurulan siyasal bir sistemi ifade etmek amacıyla ''halka ait'' anlamında kullanılan terim (Erol, 2005: 42) daha sonra kitleyi ifade eden geniş bir kapsamda kullanılmaya başladı. Bu noktada Frankfurt Okulunun çalışmaları oldukça önemlidir. Özellikle Adorno'ya göre kültürün endüstrileşmesi, bireylerin seri üretimle gelen bir yaşam biçimine yönelmesine, insanların yabancılaşmasına ve hatta yaşamların bir endüstri haline gelmesine neden oldu (Adorno, 2003). Adorno'ya göre müzikal eserler, toplumsal yapı analizinde ve eleştirisinde kullanılan bir araca dönüşmüş, bu nedenle eserlerin içeriği, toplumun kültür endüstrisi kapsamında irdelenmesine aracılık etmiştir (Kır, 2016). Ayrıca müzik, teknolojinin ekonomi politik bağlamda en çok etkilediği alanlardan biridir. Erol (2005) 'a göre teknoloji ve ona eşlik eden teknik alt yapılar olmadan, müzikal ürünlerin kitlesel biçimde üretilmesi ve

yayılması mümkün değildir (Erol, 2005). Müziğin popülerleşmesi, sadece eserin ticari bir araç haline gelmesine ve standartlaşmasına değil; aynı zamanda satılacak ürünün satış aşamalarını (ticari) faaliyetlerini kolaylaştırması açısından, kitle iletişim araçlarının önemini artırmıştır. Müzik endüstrisinin standartlaşması, Adorno tarafından "sahte bireyselleştirme" olarak ifade edilen süreçlerle gizlenmiştir. Herkes tarafından beğenilen şarkılar, belli standartlarla yeniden üretilmiş, böylece beğeni ve satışın devamlılığı sağlanmıştır. Bu noktada standartlaşma sadece kültürel unsurları standartlaştırmamış, dinleyicileri de tek tipleştirmiştir (Storey, 2000). Sonuç olarak herkes tarafından beğenilen, tercih edilen, satın alınan ürün-ürünler; aslında birey tarafından iradi olarak tercih edilen bir ürün değil; endüstri tarafından dayatılan ticari bir stratejinin sonucudur.

3. POP VE RAP MÜZİK

Rap'in "Rhytm And Poem" (Ritim ve Şiir ya da Ritmik Şiir) yahut "Rhytmic African Poetry" (Ritmik Afrika Şiiri) sözcüklerinin kısaltması olduğu iddia edilir ancak rap kelimesi, İngilizce 'de "ağır eleştiri" anlamında kullanılmaktadır. Rap müzik köken olarak 1970'li yıllarda Amerika'nın kenar mahallelerinde yaşayan ve ırkçılık nedeniyle dışlanan gettolara dayanmaktadır (Rosalsky, 2002; Toop 1984). Sosyal kimlik niteliği taşıyan bu müzik türünün neredeyse tüm dünyada yayılmasının nedeni bu müzik türünün yaşam karşısında takınılan bir tavır olarak görülmesi (Angı, 2013). Özellikle ABD Başkanı R. Reagan döneminde yaşanan ekonomik buhranın siyah gettoları etkilemesi, bu müzik türünün bir kurtarıcı olarak görülmesine ve yayılmasına neden olmuştur. Aslında bu müzik türü Amerikalı siyahiler tarafından toplumsal muhalefet aracı olarak görülmüştür (Jöntürk, 2003: 14). İkinci sınıf vatandaş muamelesi görmek, dışlanmak, ezilmek, ötekileştirilmek gibi durumlar insanları suça teşvik eder nitekim rap müzik içerisinde yüksek oranda küfür ve hakaret içerikli ifadeler kullanılmaktadır (Angı, 2013). Popüler müzik ise, Popularity' pop sözcük kökünden türetilmiştir. Ani ses çıkarmak, pat diye ses çıkması anlamlarına gelir. Yurga'ya (2002:17) göre ülkemizde pop müziğin hızlı bir şekilde gelişmesinin nedenleri: Genç nüfus oranının fazla olması, ithal yolların açılmasıyla elektronik olanakların artması, teknolojik gelişmeler, yapımcıların kâr amacı ve kitle iletişim araçlarının artmasıyla arz talep dengelerinin değişmesidir. Popüler müzik türünün temel özellikleri ise eğlence sektörünün malzemesi olması, üretim ve tüketim ilişkilerinin kapitalist sistem özelliklerine uygun olması, karakteristik özelliklerinin metalaşmaya uygun olması, sermaye dönüşümü ve piyasa koşullarına uygun olmasıdır (Yıldırım, 2004).

4. YÖNTEM

Bu araştırmada, verilerin toplanmasında literatür taraması, verilerin analizinde ise tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma amacına bağlı olarak örneklem seçiminde amaçlı ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler (SimilarWeb, YouTube, Web Tekno ve Muzikonair) sitelerinden 14.07.2023 tarihinde alınmıştır. Amaçlı ölçüt örnekleme yöntemi, araştırmada belirli bir amaç doğrultusunda örneklem seçme yöntemidir. Bu yöntem, araştırmanın belirli bir konu veya ayrıntıya odaklanması gerektiğinde kullanılır. Bu yöntemde, araştırmacı araştırmanın amacına uygun olarak örneklemi belirler (Cochran, 1977). Tematik analiz yöntemi, nitel araştırma yöntemi içinde yer alan bir veri analizi tekniğidir. Bu yöntem, araştırmacıların, metin, belge ve veri gibi bilgileri sistemli ve ayrıntılı bir şekilde incelemesine olanak verir. Tematik analiz yöntemi, belirli konuların veya temaların, çeşitli veri kaynaklarındaki metinlerdeki sıklığı ve dağılımını belirlemek için kullanılır (Miles ve Huberman, 1994).

5. BULGULAR

YouTube Tıklanma Oranı En yüksek Şarkı ve Şarkıcılar (İlk 10) Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. YouTube En Çok Tıklanan Türk Şarkıcılar ve Şarkılar

Sanatçı-Eser	Tıklanma Oranları	Tür	Dünya Sıralaması
Burak Yeter- Tuesday	798 Milyon	Pop	593
Emrah Karaduman ve Aleyna Tilki- Cevapsız Çınlama	556 Milyon	Pop	968
Aleyna Tilki-O Sen Olsan Bari	550 Milyon	Pop	1155
Mahmut Orhan – Feel feat. Sena Sener (Official Video)	458 Milyon	Pop	1392
Gülşen-Bangır Bangır	409 Milyon	Pop	1634
Tarkan- Yolla	407 Milyon	Pop	1608
Ben Fero – Demet Akalın	405 Milyon	Rap- hip hop - trap	1695
Reynmen-Ela	357 Milyon	Rap	1958
Mümin Sarıkaya- Ben Yoruldum Hayat	354 Milyon	Halk	2005
Çağatay Akman- Gece Gölgenin Rahatına Bak	346 Milyon	Pop	2025

Tablo 1'e göre YouTube'da en çok tıklanan Türk sanatçı ve eserleri sıralaması şu şekildedir: Burak Yeter, 798 Milyon Tuesday 593 milyon tıklanma ile birinci sıradadır. Bu şarkıyı sırasıyla; Emrah Karaduman ve Aleyna Tilki 556 Milyon Cevapsız Çınlama, Aleyna Tilki 550 Milyon O Sen Olsan Bari; Mahmut Orhan – Feel feat. Sena Sener (Official Video) 458 Milyon Mahmut Orhan – Feel feat. Sena Sener (Official Video) Gülşen 409 Milyon Bangır Bangır; Tarkan 407 Milyon Yolla; Ben Fero-Demet Akalın 405 Milyon; Reynmen 357 Milyon Ela; Mümin Sarıkaya 354 Milyon Ben Yoruldum Hayat; Çağatay Akman'ın 346 Milyon tıklanan Gece Gölgenin Rahatına Bak isimli şarkı takip etmektedir. Şarkıların tümü pop-rap türündedir. Tablo 2'de YouTube tıklanma oranı yüz milyonu aşan Türk Rap müziği şarkıcıları ve şarkıları görülmektedir.

Tablo 2. Youtube Tıklanma Oranı Yüz Milyonu Aşan Türk Rap Şarkıcılar ve Şarkıları

Rap Müzik Şarkıcıları	Tıklanma Oranları	En Çok Tıklanan Şarkı
Ben Fero- Demet Akalın	405 Milyon	Ben Fero- Demet Akalın

Eypio & Burak King	278 Milyon	Günah benim
Murda & Ezhel	276 Milyon	Bir Sonraki Hayatımda Gel
Gazapizim	260 Milyon	Heyecanı yok
Norm Ender	255 Milyon	Mekânın Sahibi
Ceza	219 Milyon	Suspus
Canbay & Wolker	170 Milyon	Fersah
Sagopa Kajmer	163 Milyon	366. Gün
No.1 & Melek Mosso	159 Milyon	Hiç Işık Yok
Ben Fero	143 Milyon	3 2 1

Tablo 2'ye göre 405 milyon tıklanma ile Bne Fero- Demet Akalın YouTube'da yer alan Türk rap şarkılar içerisinde en çok tıklanan rap şarkıdır. Bu şarkıyı sırası ile Eypio & Burak King 278 Milyon Günah benim; Murda & Ezhel, 276 Milyon Bir Sonraki Hayatımda Gel; Gazapizim 260 Milyon Heyecanı yok; Norm Ender255 Milyon Mekânın Sahibi; Ceza 219 Milyon Suspus; Canbay & Wolker 170 Milyon Fersah; Sagopa Kajmer 163 Milyon 366. Gün; No.1 & Melek Mosso159 Milyon Hiç Işık Yok Ben Fero 143 Milyon tıklanma ile 3 2 1 isimli şarkısı ile takip etmektedir. Tıklanma oranları yüz milyonu aşan bu şarkıların tümü rap müzik türündedir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Türk halk kültürünün değişim süreçleri ve değişim parametreleri müzik kültürü açısından araştırılmıştır. Türkiye'de tıklanma-izlenme oranı en yüksek olan müzikal ürünler, bu ürünlerin dünya sıralamasındaki konumları, türleri, bu türleri temsil eden fenomenler ve bu fenomenlerin en çok beğenilen-tıklanan eserleri, kültürel ilişkiler bağlamında incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre Türkiye'de üretilen ve en çok izlenen müzik türleri pop ve rap müziktir. Pop ve rap müzik türünün tarihsel, yapısal özellikleri dikkate alındığında, bu türler küfür, isyan, hakaret ve başkaldırı içeriklidir. Birbirine benzeyen, çok tekrarlı, anlamdan çok ritmik özelliklerin ön planda olduğu müzikal ürünlerdir. Hedef kitle bakımından büyük ve geniş bir etki alanına sahiptirler. Ürünlerin oluşturulma amacı genellikle tanınma, tıklanma, beğeni, izlenme ve ticari amaçlıdır. Çabuk yayılan, benimsenen ancak çabuk unutulan ürünlerdir. Tüketim ürünü olarak bir sanat eserinden çok ürün-meta niteliği taşırlar. Müzik kültürünün genel halk kültürünün önemli bir göstergesidir. Bulgularımız günümüzde beğenilen ve çok büyük kitleler tarafından dinlenilen müzikal ürünlerin bir sanat eserinde bulunması gereken temel niteliklerden yoksun olduğunu açıkça göstermektedir. Bu ürünler, estetik kaygıdan ziyade ticari bir ürünün temel kaygısı olan satış (kâr amacı) güden, özgünlükten uzak, birbirinin taklidi şeklinde üretilen ve en önemlisi ise kalıcılık, evrensellik gibi niteliklerden oldukça uzak ürünlerdir. Müzik, insanlar arasında anlam ve duyguların iletilmesinde güçlü bir araçtır. Ritim, melodi ve sözler, hislerin, düşüncelerin ve duyguların ifade edilmesine yardımcı olur. Aynı zamanda, farklı kültürler arasında dil engelini aşarak evrensel bir iletişim biçimi oluşturabilir. Nitekim bir topluluğun kimlik ve değerlerinin ifadesi ve paylaşımı için kullanılır. Bu nedenle, müzik kültürü ve iletişim arasındaki ilişki, toplumsal kimlik inşası ve etkileşim açısından oldukça önemlidir. Evrensel iletişim yollarından birisi olan müziğin sanat eseri olmaktan çıkıp; ürün-meta haline dönüşmesi kültürel yozlaşma açısından dikkat çeken sonuçlardan birisidir. Bu

ürünlerin sanat eseri niteliği taşımamaları, temel kaygılarının ticari (kâr) amacı olması, içerik ve yapı bakımından halkın genel beğeni düzeyini yansıtması araştırmanın temel savlarını doğrulamıştır. Buradan hareketle popüler kültürün müzik kültürü üzerindeki etkileri kaçınılmaz bir kültürel yozlaşmayı beraberinde getirmiştir. Sonuçların popüler kültürün hem nedeni hem de sonucu olduğu, bu nedenle de popüler kültürün karşılıklı olarak inşa ve toplumsal kabul kriterlerine göre şekillendiği kanaatindeyiz. Türk müzik kültüründe yaşanan bu değişimin nedenleri, kültürel yapı içerisinde yer alan etki mekanizmaları ve değişimin neden olduğu sonuçlar çalışmanın temel kısıtlarıdır. Tüm bu kısıtların, bir araştırma konusu olarak bizden sonraki çalışmalarda faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adorno, T. (1941). *On Popular Music.* Studies in Philosophy and Social Science, 9, 17-48.

Adorno, T. (2009). *Kültür Endüstrisi ve Kültür Yönetimi.* (Çev: Elçin Gen, Nihat Ülner, Mustafa Tüzel), İletişim Yayıncılık, İstanbul.

Armağan, M. (1998). *Gelenek ve Modernlik Arasında*, İz Yayıncılık, İstanbul

Clayton, M., Herbert, T., & Middleton, R. (eds.) (2003*). The Cultural Study of Music: A Critical Introduction*. Routledge.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques.* John Wiley & Sons.

Toop, D. (1984). *The Rap Attack African Jive to Hip Hop.* New York.

Erdener, Y. (2002). *Kültür ve Müzik, Türkülerimiz Dergisi,* İstanbul.

Erdoğan, İ ve Alemdar K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim.* (2. Baskı). Ankara: ERK.

Erdoğan, İ. (2004). *Popüler kültürün ne olduğu üzerine*.

Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2011). *Kültür ve İletişim.* Pozitif, Ankara.

Erol, A. (2005). *Popüler Müziği Anlamak*. (2. Baskı). Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Erol, N. (2002). *Arabeskin Anlam Dünyası: Müslüm Gürses Örneği.* Bağlam Yayınları, Ankara.

Fiske, J. (2012). *Popüler Kültürü Anlamak.* (Çev: İsmet Gülseçgin) Parşomen Yayınları, İstanbul.

Frith, S. (2011). *Music and Media: From the LP to the Digital Age*. Routledge.

Gorbman, C. (1999). *Music and Culture*. University of California Press.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Rap 13.06.2023

İ. Erdoğan ve K. Alemdar (2005). *Popüler Kültür ve İletişim.* Pozitif, Ankara.

Jöntürk. (2003). *Bir Gençlik Çılgınlığı Hiphop Kültürü.* Akyüz Yayın Grubu, İstanbul.

Kır, B. (2016). *Alt Kültür Müziği Olarak Rap Şarkı Sözleri Üzerine Bir İnceleme* (Order No. 28635632). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2559629606).

Leppert, R. (ed.) (1989). *Music and Society: The Politics of Composition, Performance and Reception.* Cambridge University Press.

Lull, J. (1987). *Communication and Music: Change in the Structure of Music and Music Consumption.* Sage Publications.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. SAGE Publications, Inc.

N. Erol (2002). *Arabeskin Anlam Dünyası: Müslüm Gürses Örneği.* Bağlam Yayınları, Ankara.

Ong, W.J., (Ç. Banon, S.) (1999). Sözlü ve Yazılı Kültür, Metis Yayınları, İstanbul.

Randel, D.M. (1995). *New Harvard Dictionary of Music*, Harvard Uni. Press, New York.

Rosalsky (2002). *Encyclopedia of Rhythm & Blues and Doo-Wop Vocal Groups.* Scarecrow Press. pp. 340, 391.

Stokes, M. (1992). "*Türkiye'de Arabesk Olayı".* Çev. Hale Eryılmaz, İletişim Yayınları, İstanbul.

Storey, J. (2000). *Popüler Kültür Çalışmaları, Kuramlar ve Metotlar*, (Çev. Karaşahin, K.), Babil Yayınları, İstanbul.

Storey, J. (2015). *Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction.* Routledge.

Uçan, A. (1997). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Uçan, A. (2000). *Geçmişten Günümüze, Günümüzden Geleceğe Türk Müzik Kültürü*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Yıldırım, V. (2004). *Popüler müzik ve Müzikal Kimlik.*

Yurga, C. (2002). 20. *Yüzyılda Türkiye'de Popüler Müzikler*. Pegem A Yayınları, Ankara.